

Velence története

Jelige: Városvédők

Fürdőváros

[Fotó: szerző]

- Velence ma Fejér megye Gárdonyi járásának fontos turisztikai célpontja. Sokáig kisközségként szerepelt a térképeken, ám az 1930-as évektől fejlődő fürdőkultúrájának, illetve a megyeszékhely és a főváros közelségének köszönhetően gazdasági élete fejlődik, lélekszáma emelkedik. Két vasútállomása és három hajóállomása mellett áthalad rajta az M7-es autópálya és a 7-es főút. 2004-től városi ranggal büszkélkedhet. Önkéntes tűzoltósága és polgárőrsége van.

- Hiszünk abban, hogy egy település múltjához hozzátartozik közösségeinek története is, ezért bemutatónkban gazdaság- és társadalomtörténeti kérdésekkel is foglalkozunk.

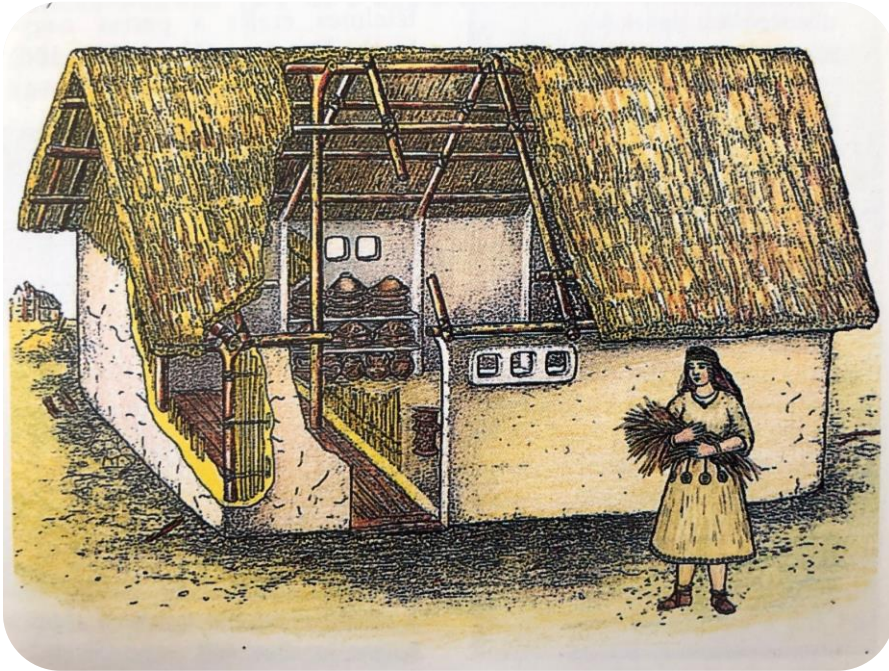
A Velencei-tó és a város nevének eredete

- Mátyás történetírója, Bonfini *Venetia mezőváros*ként említi a települést a budai út mellett, „inter Albam et Budam” (Fehérvár és Buda között).
- A török kiűzése utáni első megyei összeírásban (1692) Velence ***Fertőfínyek (Fertőfenék)*** néven szerepelt.
- A Velencei-tó elnevezés a 19. században születhetett; előtte Pákozdi-tóként, Fertőként, „Nagy Sártó” néven jelölik az írásos emlékek. A Habsburg-uralom miatt a német nyelvet mindennaposan használták; ezért hívták a tavat „wellen see”-nek, *hullámozó víznek*, amely kiejtve „velencei”-nek is hangozhat. Szabó Imre agrártörténész inkább ezt a magyarázatot tartja hitelesnek; kevésbé azt, amely az itáliai Velencéből érkezők tóköznyéki letelepedésével hozza összefüggésbe a tó elnevezését.

Az őskori ember megtelepedése

- A területi adottságok: a tó környéke és az azt környező hegyek erdeje lehetőséget biztosított már az őskorban is az ember megtelepedésére.

- Az első bizonyítható őskori lelet a Szeleta-korból a velencei szőlőkben előkerült, vésőnek kialakított kőpenge. A bronzkor első felében falvak sűrű hálózata alakult ki, és a késő bronzkori település nyomait is megtalálták.

A római kor emlékei

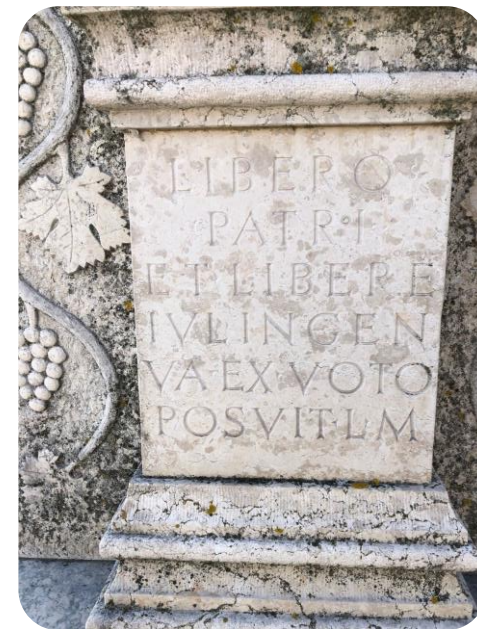
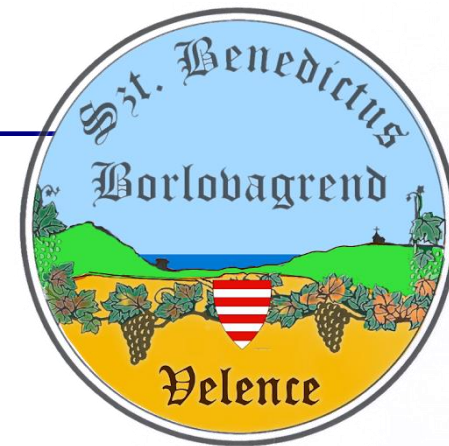
- Velence területén vezetett a Gorsiumból Aquincumba (Óbudára) vezető, stratégiai fontos út. A leletek azt bizonyítják, hogy a római kori Velence nem falu, hanem fontosabb átkelő központ lehetett. Itt haladt át az Aquincumot és Savariát (a mai Szombathelyt) összekötő útvonal is.

[Fotó: szerző]

- A szőlőhegyen találtak egy mészkőből faragott LIBER oltárkövet. Ez az emlék írásos bizonyítéka a szőlő- és borkultúra római kori kezdetének. (Liber a rómaiak termékenység- és boristene volt, a görög Dionüszossal is azonosították.)

Az eredeti oltárkő a Magyar Nemzeti Múzeumban található.
A kiállított másolatot Richter Ferenc szobrász készítette, a **Szent Benedictus Borrend** felkérésére.

[Fotó: szerző]

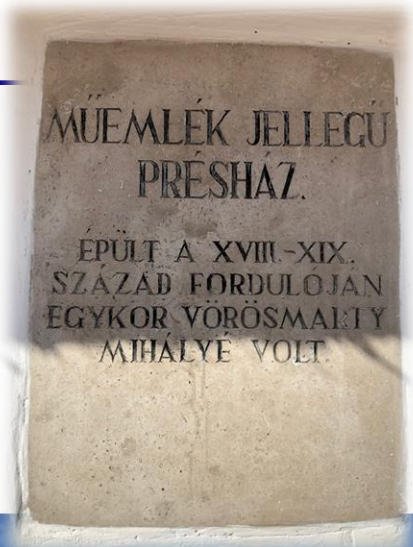
A mai borkultúra. A Vörösmarty-présház

A városban hagyományörző „Újbor” ünnepet rendeznek minden év novemberében, Liber és Libera tiszteletére.

- A déli fekvésű, tóra néző lejtők a víztükör révén „kettős besugárzást” kapnak.
- Az első sikeres szőlőtelepítő Bencze István volt (1718); ő a Bence-hegy névadója.
- A 19. század végi filoxérajárvány után Meszlényi Móricz és Cseh Ede hozatott vad vesszőt a szőlők (rizling, hárslevelű) úratelepítéséhez.

A pincesor ma [a szerző fényképei]

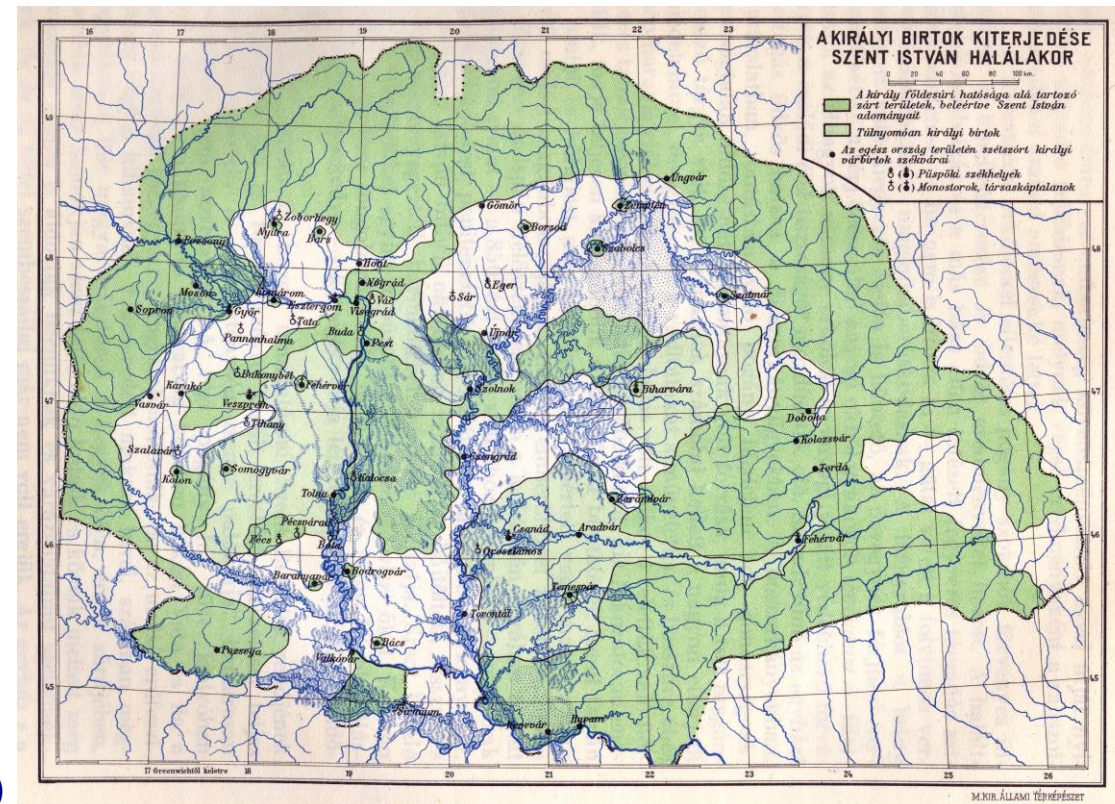

Városvédők: Velence története

Avarok és magyarok

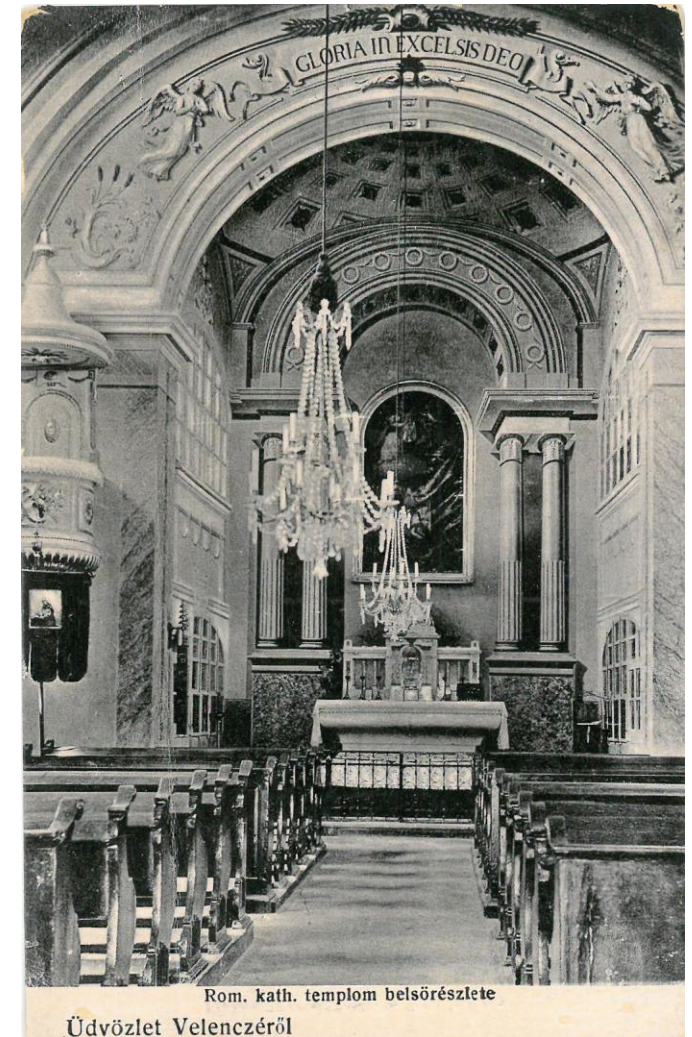
- A népvándorlás korától a honfoglalásig avarok lakták a területet.
- A régi római út az Árpád-korban megőrizte szerepét. Így a település a középkorban is jelentős volt a királyi központ, Székesfehérvár közelében.
- Szent István korában (1000 körül) Velence és környéke a uralkodói birtokok kör részének számított. A királyi uradalomnak hatalmas összefüggő területe mutatható ki a tó mellett, így a mai Velence is oda tartozott.

A falu fő megélhetési forrása sokáig a halászat volt.
(Mára a tó horgásztó lett, a halászatot 1974-ben betiltották.)

A török időktől a 19. századig

- 1543-tól kezdődően Velence elnéptelenedett: lakossága vagy elmenekült, vagy elpusztult. Földjein a szomszédos települések lakói legeltettek vagy kaszáltak. Érdemi földművelésre a háborús kor nem adott lehetőséget.
- A földeket használók a kettős adóztatás határvidéki gyakorlata szerint a török földesúrnak valamennyi terményükből tizedet adtak, a magyar földesúrnak pedig évente, együttesen 20 Ft-ot.
- Velence a Rákóczi-szabadságharc végéig pusztta volt; a falu pecsétje 1714-es dátummal készült.
- Mészleányi János földbirtokos a református többség mellé az 1710-es évek végén katolikusokat is telepített.
- A II. József-kori népszámlálás (1784) szerint Velence lakossága 1058 fő volt.
- A 19. század első felében Petrich György, báró Balassa Antal és Stipsics Antal is birtokolnak földeket, tehát a reformkorban jelentős a nemesi réteg. Klasszicista stílusú házaik, pincéik részben ma is megvannak.
- A társadalom többi rétege mezőgazdaságból (nagygazdák, kisparasztok), halászatból, nádvágásból, napszámos és falusi iparos munkából élt, 1945-ig.
- A 19. század végén a két szőlőtelepítő nagybirtokos földjeiről lopták el a vesszőket a napszámosok és a parasztok, hogy ők is telepíthessék azokat.

Rom. kath. templom belsőszelete
Üdvözlét Velenczéről

Az I. világháború és a forradalmak kora

- 1914 és 1918 között a falu férfi lakosságának több mint 60%-a katonai, illetve frontszolgálatot teljesített.
- Az elesett hősök emlékét a városháza falán, emléktáblán örökítették meg.
- Az állam háborús költségeinek finanszírozására a település összes harangját leszerelték és beolvasztották.
- A tanácskormány idején (1919. március-július) a községben termelőszövetkezet alakult. A szervezés egyik oka a földkérdés megoldatlansága volt.
- A Tanácsköztársaság bukása után átmenetileg Velence is román megszállás alá került (1919 augusztusában).

Kisvelence Velencefürdő-Újtelep néven külön településrész volt.

A II. világháború: a légiháborútól a kitelepítésig

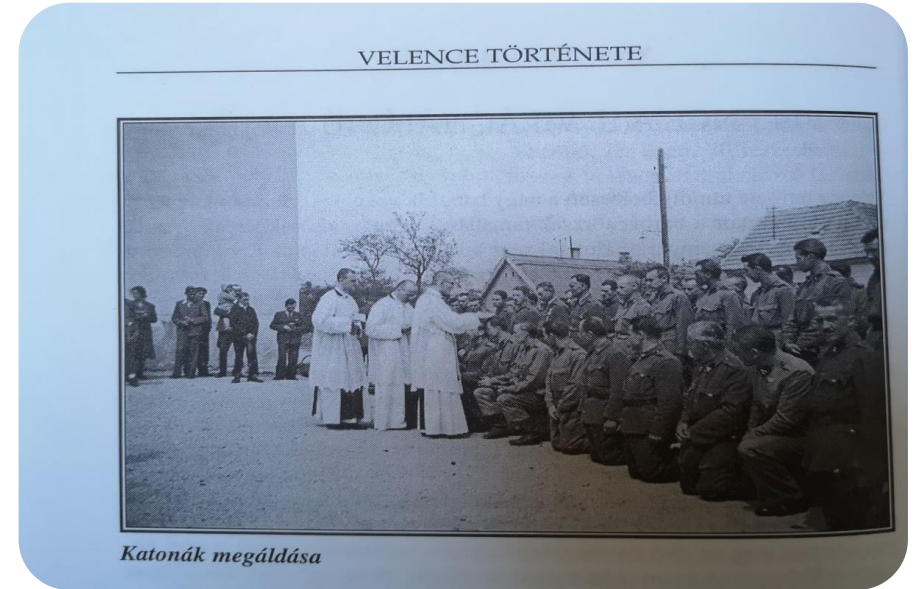
- A település a légiháború során kapcsolódott be a konkrét harci cselekményekbe.

1944-ben jelentek meg az első amerikai repülőgépek hazánk légterében, s több repülő a Velencei-tó környékén zuhant le.

[Fotó: szerző]

- Velence és térsége a Margit-vonalon feküdt, így részesévé vált a német szárazföldi haderő csapatmozgásainak. A német Dél-hadseregcsoporthoz és a magyar királyi hadseregnek itt kellett volna feltartóztatnia a Vörös Hadsereget.
- 1944 végén a szovjet hadsereg elfoglalta Kis-Velencét, majd a település egészét. 1945 márciusáig a község lakóinak a pihenő alakulatok okozták a legtöbb szenvedést. Zaklatásaik elől a velenceiek a szőlőhegy pincéibe húzódtak, de ezek sem biztosítottak teljes védelmet. Februárban a lakosságot Baracskára, Érdre evakuálták.

Hitélet, iskolaügy

- A középkori templom a török korban elpusztult; ennek helyén adományokból, a falu kegyurának támogatásával épült fel az új templom. Védőszentje Szent István király lett.
- A 19. század elején a plébánost felszólították arra, hogy a *nyári szombati iskolát* valósítsa meg. Ennek célja az volt, hogy legalább a hét egy napján ismételtessék a tananyagot. (Nyáron a gyerekek nem jártak iskolába, hanem szüleiknek segítettek a mezőgazdasági munkában.)

- A szombati iskola nem működött, ezért a *vasárnapi iskolát* akarták meghonosítani: a gyerekek énekeljenek, tanulják a vallástant, majd menjenek el a misére. **A baptista általános iskola**
- A református gyülekezet iskolájában is írást-olvasást, katekizmust és zsoltárokat tanítottak. Jól mozgósították az ifjúságot, bővítették a lelkészlakást. Teadélutánokat, szeretetvendégségeket rendeztek; színdarabokat mutattak be – főleg a téli időszakban.
- 1945 és 1948 között, a „népi demokrácia éveiben” a faluban is zajlott az újjáépítés, iskola-helyreállítás. A „fordulat évében” azonban az egyházak ingatlanait államosították, iskoláikat felszámolták.
- Ma a város óvodákat, általános iskolát és mezőgazdasági szakgimnáziumot tart fenn.
- A rendszerváltozást követően ismét szabadon működhetnek a gyülekezetek: katolikusok, reformátusok, baptisták.

Köszönjük a figyelmet!

Források:

1. Kupi László: Város volt, város lett. Velence története [Velence Önkormányzata 2004]
2. Kiss Erika-Körtvélyesi Erzsébet szerk.: Vendég Váró. Látnivalók Fejér megyében [Miskolc, Well-Press Kiadó 2001. 112.]
3. Kácsor László: A Velencei-tó [Bp. Gondolat Kiadó 1984.; 137 – 144.]
4. Glatz Ferenc: A magyarok krónikája [Bp., Officina Nova Kiadó 1998. 15.]
5. Hóman Bálint: Magyar történet
<http://mek.niif.hu/07100/07139/html/pic/01-016.jpg>
6. Lukács László: A velencei szőlőhegy népi hajlékai
in.: Fejér megyei történeti évkönyv 7. Székesfehérvár, 1973. 299-312.
7. <https://velenceblog.com/>
8. <http://szenbenedictus.hu/>
9. <https://helytortenet.eoldal.hu/cikkek/velence-tortenete/>
10. <https://www.feol.hu/kozelet/helyi-kozelet/velence-eredet-halaszat-halfaj-2309679/>
11. <http://konyvtar.vmk.hu/k/e2391-1.jpg>
12. <https://turizmus.com/>
13. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Velence_\(Magyarorsz%C3%A1g\)#/media/F%C3%A1jl:HUN_Velence_C%C3%ADmer.svg](https://hu.wikipedia.org/wiki/Velence_(Magyarorsz%C3%A1g)#/media/F%C3%A1jl:HUN_Velence_C%C3%ADmer.svg)
14. <http://www.velence.hu/images/VH/2016/05/16.05.pdf>
15. <http://archiv.erdmost.hu/2015/08/01/nem-a-szabadstrandokat-zarjak-be-a-velencei-tonal/>
16. <http://m.baptistaoktatas.hu/intezmenyek/kategoria/gimnazium>